

Muuga küla - 470

Üks paljudest põlistest paikadest, kus sajandite vältel on põldu haritud ja karja kasvatatud ning elukogemusi ja põllumehetarkusi järeltulevatele põlvedele pärandatud, on Simuna kihelkonda kuuluv Muuga küla, mis paikneb kahe suure loodusliku objekti – Kellavere mäe ja Alutaguse metsamassiivi vahelisel alal Avijõe lähel.

Ajalooallikad jutustavad

Muuga naaberkülased, Roela-Allküla ja Paasveret, on mainitud juba „Taani hindamisraamatus“ 1241. aastal. Paasvere oli koguni Simuna kihelkonna suurim – 23 adramaad. Muuga küla on ajalooallikates nimetatud 285 aastat hiljem, esmakordselt 1526. aastal. Möisa on asutanud mungad kloostri mõisana. Sõnast munk tuletatud nimetus Muuga (saksa keeles Mündenhof) on antud nii külale kui ka mõisale. Et keskajal oli ilmaliku võimu kõrval ka suur osatähtsus usulisel võimul, siis on teada, et Muuga küla kuulus Tallinna külje all paikneva Püha Birgitta (Pirita) kloostri haldusala mõju alla. Kloostril olid suured maavaldused.

Pärast Liivi sõda, mil Eesti ala jaotati kolme riigi vahel, läks Muuga küla 1581. aastal Rootsi kroonu kätte. Esimese Muuga mõisa nimelise omanikuna on 1613. aastal nimetatud Heinrich Ungerit (? – 1630).

Ümbruskonna ajaloolistest paikadest pälvib kahtlemata mainimist Luusaare

1841. a. kuulus Muuga mõis vabahärra eruooberst parun Peter Uexküll–Guldenbandtile, kes olnud väga kuri mõisnik ja halastamatu talupoegade vastu. Kord vihas tanud ta põllul äestava poisi peale, löönud selle ke-piga surnuks ja lasknud sin-nasamasse maha matta. „Inimene pole muud kui rää-kiv loom,“ öelnud ta.

Kord jälle olnud Uexküll põllul löikajate juures, kui räägitud parajasti uuest ta-lurahva seadusest. Ägedalt haaranud parun raudkivi pihku ja öelnud: „Ah teie ootate uut õigust. Ennem see raudkivi sulab mu pi-hus, kui teile see uus õigus tuleb.“ Mõisniku kurjusest räägib ka järgmine lugu. Uexküll saatnud Muugast ühe mehe Kaarmale viina-põletamist õppima. Seda pi-danud ta kahe nädalaga jõudma teha. Et mees hir-muga julgenud öelda: „Kas ma jõuan selle ajaga?“, saa-nud ta 25 hoopit ja pidanud ikka minema.

Aastail 1613–1940 kuulus Muuga mõis 19 omanikule. Neist viimased 80 aastat oli mõis Neffide valduses.

Huvitavad on andmed ko-hapealsete kõrtside kohta.

1069 väikelooma, viinavab-rik, saeveski ja kaks vesi-veskit. Huvitav on see, et teadmata põhjustel inime-sed põgenesid. Nimetatud meeste arvust võeti nekruti-teks ainult (sic!) 11.

Muuga või selle ümbruse-ga on seotud mitmed tuntud kultuuritegelased. Siin möö-dus kirjanik Eduard Vilde lapsepõlv. Muuga häärberi ehitaja oli rahvusvaheliselt tuntud maalikunstnik C. T. von Neff. Paasvere–Arult pärineb kunstnik ja viljakas kodu–uurija Henrik Olvi. Muuga Edivere karjamõisas sündisid vennad Heitman-nid, Friedrich Ferdinand (1797. a.) ja Georg Johann (1798. a.), tuntud graveer-ijad ja litograafid Peterburis.

19. jaanuaril 1825 suri Muugas Friedrich Robert Faehlmanni (1798–1850) isa Juhan, kes oli viimased paarkümmend eluaastat ka mõisa valitseja olnud. Muu-gas von Bergide juures võis ta elada 1820. aastast.

Muuga Pajuväljal (endine väike küla Alekverest lõuna pool) elas Mart Tomassen (sünd. 1820–ndate aastate paiku), keda hüüti Kõrtsi Mardiks, sest ta ehitas kõrt-se. Tema isa olnud pärit Taanist. Tomasseni Mardi ehitatud olid Simuna leeri-maja, köstrimaja ja kõrts, Rahkla mõisa kõrts ja Muu-ga mõisa hobusetallid.

Praeguse Muuga küla mõisapoolne osa kandis va-rem Noavere (Nahavere) nime ja Paasvere–poolne osa

vere külas 42 talu. Muuga küla talud olid maa poolest võrdlemisi ühesugused: paar suuremat ja teised 7–11 ha põllumaaga. Majad olid ri-damisi üksteise kõrval, üksikud talud teest kaugemal.

Külas oli vähe ametime-hi. Kõige otsitum oli sepp. Sepikoda asus Muuga–Laekvere teeristil ja seal su-hises alatasa sepalööts, sest hobused vajasisid rautamist ja vankrid rehve. Vahepeal-setel aastatel oli külas ka kingsepp. Ömblejaid oli mitu. Rätsepmeister Kaasik, kes ömbles ülikondi ja kasu-kaid, elas Majamehe kaup-luse teisel korrusel. Kleite ömblesid Elviine Kuhlbach ja Elfriide Bärtelson. Lihun-ik külas oli Heinrich Reial (tappis kahe revolvrilasuga Muuga mõisa viimase oma-niku H. von Neffi). Pagari-tooteid küpsetati ja müüdi Johannes Toomsalu talus, mis paiknes lihunik Reiali talu kõrval. Tuuleveski oli küll olemas, kuid oma üles-andeid 1930–ndate aastate lõpus ei täitnud, mistõttu veskil käidi Kulinal.

Lähim arst elas Roelas. Arsti aset täitis ka Paasve-res elanud härra Kaan. Mis-sugune haridus tal oli, pole teada, kuid teda usaldati. Kaanil polnud kuulumisega kõik korras, oma häda tuli talle läbi toru kõrva rääki-da. Üldiselt käidi arsti juu-res harva, au sees oli rahva-meditsiin.

lähim sidekontor asus Laek-veres, siis müüdi poes ka märke. Omnibuss tõi Rakve-rest lehed poe juurde. Kaup-luseruumi kõrval oli väike tuba, kus munaühing kord nädalas perenaistelt mune kokku ostis. Samas ruumis käisid mehed õhtuti kaarte mängimas ja juttu ajamas.

Muuga inimeste kohta kehtis ütlus: „Ühel meelel nagu Muuga mehed!“ Ja tõesti. Keerukatel aegadel ei leidunud kedagi, kes oleks läinud naabri peale kaeba-ma. Nii läks ka küüditamine võrdlemisi rahulikult. Ta-gaotsitav oli kaupmees, pak-ku läks ka endine vallava-nem. Punaarmeele keegi eriti ei läinud, sest lepike oli lähedal, kuhu end vajaduse korral peita. Pealegi tulid sakslased kiiresti sisse. Sak-sa sõjaväega olid teised lood ja ähvardused karmid, ehk-ki massilist võtmist polnud. Teadmata põhjustel oskas osa mehi ka sellest kõrvale hiilida.

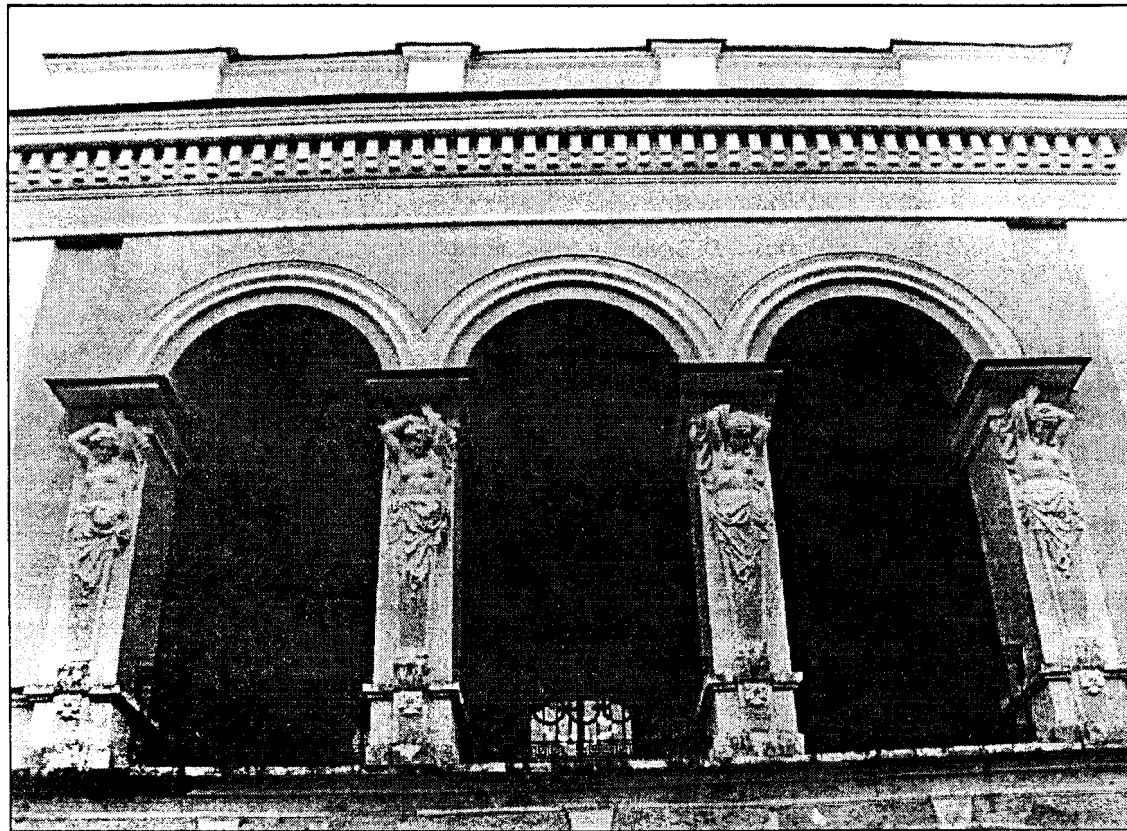
Sõjaajal nagu katkes kõik. Seni karsked talume-hed, kes ainult pühade pu-hul tegid tagasihoidliku pit-si, hakkasid ise viina ajama, selleks kartulit ja vilja kulu-tama. Tulid kolhoosid. Ta-luinimesed olid harjunud loomade eest rohkem hoolit-sema kui endi eest. Kuidas kõrbes hing rinnus, nähes, et vili jääb põllule ja loomad

küngas, mis asetseb keset sood, umbes 8 km Muugast ida pool. Teatakse jutustada, et seal olevat kauges minevikus toimunud äge lahing eestlaste ja ordurüütlite vahel, kus sadu sõjamehi surma saanud. Sellest antudki künkale nimetus Luusaar. Põhjasõja päevil olnud Luusaar pelgupaigaks kohapealsele rahvale.

Olulisemaid andmeid Muuga kohta leiamegi Põhjasõja perioodist. Nii olid 1700. a. Eestimaalt läbireisivad Rootsi sõjaväeosad majutatud Muuga mõisa, kust anti neile ka moonu: võid, liha, mune, leiba jne. Muugas suri Põhjasõja ajal katku 221 inimest, elama jäi 88 (1712. a. andmed).

Kõige varasemad teated Muuga elanikest pärinevad 1726. aastast. Kahekümne nelja taluperemehe nimest võib tunda hilisemaid elanikke. Nii on tuntud talud Teppo, Traguni (Dragoner), Kula (Kulla) jt. 1726. a. oli Muuga külas peremehi 16, perenaisi 11, kuni 15 aastasi poegi 44 ja niisama vanu tütreid 30. Nii, et laste arvukuse üle kurta ei võinud, oli siis tegemist peremehe või saunikuga.

Aastatel 1765–1774 oli 12 adramaa suurune Muuga mõis krahv Friedrich von Manteuffeli valduses. XIX sajandi esimesel poolel oli mõis panditud von Bergile. Sel ajal, 1834. a. oli Muuga mõisas 277 hinge.

Avo Seidelberg

1841. a. kuulus Muuga mõis parun Peter Uexküll-Güldenbantile, kes olnud väga kuri mõisnik.

Nii oli 1807. a. teates Muuga mõisal kaks kõrtsi: üks Roela–Paasvere teel (Klingenbergi kõrts), teine Edivere (Eddifer) teel. 1829. a. on kirjas, et kõrtsides on kummaski müüdnud puuveoõhtutel 25 ämbrit viina. 1842. a. töötas ainult Klingenbergi kõrts.

1837. a. olid mõisas 47 talu, 261 meest, 327 naist, 129 hobust, 326 sarvlooma,

Rakke nime. Millal telefon Muugasse jõudis, pole täpselt teada, ent 1907. a. oli see juba olemas. Samuti paiknes sajandi algul mõisas postijaam.

Muuga 1930. aastate lõpul

Sõjaeelse Eesti Vabariigi lõpuaastail oli Muuga–Noa-

Enamikul kohapealsetel inimestel oli algkooliharidus. Muuga külas elas ka Paasvere vallavanem Johannes Jõemets, kes oli lõpetanud Mustvee Keskkooli.

Küla tähtsamad kooskämiskohad olid koolimaja, kus õhtuti oli vilgas seltsielutegevus, ja Julius Maja-mehe pood, kust sai osta esmavajalikku: petrooleumi, soola, suhkrut, riiet jms. Et

söötmata. Inimesed olid mu-serdatud ja elu hakkas minema allamäge.

Seoses talude hävitamisega kaldus elu kohe külast mõisa ümbrusesse põlise pargi lähedusse. Häärberisse kolis 1944. a. kool. Mõisa ümbruses sai koha endale kontor. 1800. a. valminud vanas puumõisas tegutses Paasvere MTJ (hiljem klubi). Vanad tallid olid kohased lautadeks. „Kalevi“ soovhoosi ajal ehitati ka uued elumajad. 1987. a. jaanuaris toodi ka raamatukogu Muuga külast nüüdsesse keskusse.

Vana Muuga suurküla on tänaseks kaotanud oma esialgse tähtsuse, kohaliku elu haripunktiks on valdavalt Muuga asundus. Siin paiknevad koolimaja, sidejaoskond, mitu kauplust, söökla, saun, baar, vorstivabrik, spordiangaar, raamatukogu ja Muuga osatühistu kontor.

Muuga koolil on käesoleval aastal plaanis ühitatult tähistada küla 470. ja kooli 210. aastapäeva. Sellest täpselt edaspidi.

Rein Maasilid,
Muuga Põhikooli õpetaja

Artikli koostamisel on kasutatud A. Vaasma ja tema õpilaste kodu-uurimulikke töid.